ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

Արվեստի և սպորտի
ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ՝ Ա. Ա. Բարսեղյան /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № 3

«12» սեպտեմբեր 2023 թ.

ԱՄ/բ-195 Հարմոնիա-1
ԱՄ/բ-147 Հարմոնիա-2
ԱՄ/բ-148 Հարմոնիա-3
ԱՄ/բ-149 Հարմոնիա-4

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

/Դասիչ, դասընթացի անվանում/

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ 011401.00.6 ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011401.13.6 - «Երաժշտական կրթություն»
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ **Մանկավարժության բակալավր**
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝ **Արվեստի և սպորտի ամբիոն**
/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝ **Առկա**
/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ առկա- **2-3-րդ կուրս, 3,4,5-րդ կիսամյակ**

Դասախոս(ներ)՝ **Հ. Հակոբյան**
/անուն, ազգանուն/

էլ. հասցե/ներ՝ rafella9197@mail.ru

Վանաձոր- 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1.	Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում …………………………………	3
2.	Դասընթացի նպատակը և խնդիրները …………………………………………	3
3.	Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները ……………………………………………	4
4.	Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները ……………………………………	4
5.	Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների ………………………………………………	6
6.	Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը ………………………………………………	6
7.	Ուսումնական աշխատանքները տեսակները ……………………………………	7
8.	Դասավանդման մեթոդներ………………………………………………………	7
9.	Ուսումնառության մեթոդները …………………………………………………	9
10.	Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը ………………………………………………………………………	9
11.	Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ…………………	11
12.	Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ………………………………………	12
12.1.	Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ………………………………………………	13
12.2.	Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ …………	14
13.	Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում…………………	16
14.	Գնահատում………………………………………………………………………	17
14.1.	Ուսանողների գիտելիքների ստուգում……………………………………	20
14.2.	Հարցաշար………………………………………………………………	22
14.3.	Գնահատման չափանիշներ………………………………………………	23
15.	Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ…………………………………………	24

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում[1].

Ձևավորել հարմոնիկ մտածելակերպի (եռահնչյունների, սեքստակորդների կվարտսեքս-տակորդների) հիմնարար առանձնահատկությունների, ակորդների միացման սկզբունքների և լադաֆունկցիոնալ զարգացման հարմոնիկ օրինաչափությունների կոմպլեքսային ընկալում, ըմբռնում, իմաստավորում: Ապահովել նաև դասական երաժշտության պատմական զարգացման մեջ տարբեր դարաշրջանների հարմոնիկ լեզվի ոճաբանական կողմերի ըմբռնումը, իմաստավորումը:

Ուսանողը պետք է կարողանա.

1. ձեռք բերած տեսական գիտելիքները կիրառել գործնականում,

2. տիրապետի ակորդների ճիշտ կառուցման և հարմոնիկ միացման տեխնոլոգիային,

3. ներդաշնակել (գրավոր) հարմոնիկ խնդիրներ,

4. կարողանա դաշնամուրի վրա նվագել առանձին ակորդներ և հարմոնիկ հաջորդակա-նությունները քառաձայնում,

5. տիրապետի հարմոնիկ վերլուծության տեխնոլոգիային:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

2.1. *Դասընթացի նպատակն է* ձևավորել բարձր որակավորում ունեցող երաժշտության ուսուցիչների, որոնք տիրապետում են պրոֆեսիոնալ գործունեության համար անհրաժեշտ գիտելիքների և հմտությունների, նպաստել ուսանողների ընդհանուր երաժշտական զարգացմանը, երաժշտական ընդունակությունների ձևավորմանը և զարգացմանը, երաժշտական մտածողության և ստեղծագործական ընդունակությունների զարգացմանը: Այն նպատակ ունի նաև բարելավել ուսանողների երաժշտագեղագիտական գիտելիքները, ընդարձակել նրանց մտահորիզոնը, հնարավորություն տալ երաժշտական ստեղծագործությունները ¥հարմոնիկ կերտվածքը¤ հասկանալ և գնահատել գեղեցիկի չափանիշներով, ստեղծագործել այդ չափանիշներով:

2.2. *Դասընթացի խնդիրներն են*

---

[1] Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների

1) Հաղորդել ուսանողներին համապատասխան գիտելիքներ դասական և ժամանակակից հարմոնիայի օրինաչափությունները հասկանալու, իմաստավորելու համար,

2) դաստիարակել և զարգացնել ուսանողների հարմոնիկ զգացողությունը, ճաշակը, լադաֆունկցիոնալ սկզբունքների ըմբռնումը, ձգտումը՝ հնարավորին չափ բնական և գեղագիտորեն, գեղեցիկ ձևով ներդաշնակել մեղեդին,

3) հաղորդել ուսանողներին պրակտիկ գիտելիքներ, զարգացնել հարմոնիկ ներդաշնակման հմտությունը և փորձը՝ գեղարվեստական նվագակցություն ստեղծելու համար,

4) սովորեցնել խորապես ըմբռնելու հարմոնիայի դերը, նշանակությունը երաժշտական լեզվի մյուս հիմնատարրերի հետ փոխադարձ կապերի հաստատման միջոցով

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/

Նոտագրություն, տարրական գիտելիքներ երաժշտության տեսությունից, տոնայնությունների կվարտա-կվինտային շրջան, պարզ և բարդ չափեր, տևողություններ, լադ, գամմա, տոնայնություն, ինտերվալներ, ակորդներ:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը[2] և /կամ կոմպետենցիաները.

«Հարմոնիա» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողի ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

ուսանողը պետք է իմանա.

Հարմոնիա առարկան, նրա ծագումն ու զարգացումը, նպատակը, խնդիրները,
առարկայի տեղը և դերը երաժշտատեսական առարկաների շարքում, կապը այլ երաժշտատեսական առարկաների հետ,
երաժշտության մեջ առավել տարածված հարմոնիկ երևույթների մասին,
տարբեր դարաշրջանների և կոմպոզիտորների հարմոնիկ ոճերի մասին, հարմոնիկ լեզվի անցած ճանապարհի մասին,
հոմոֆոնիան, որպես բազմաձայն կերտվածքի տեսակ,
հարմոնիայի ծագումն ու պատմական զարգացումը երաժշտարվեստի գոյության տարբեր փուլերում,
հոմոֆոնիկ կերտվածքի առանձնահատկությունները,
հոմոֆոնիկ ձևերը և զարգացման միջոցները:

ուսանողը պետք է կարողանա.

---

[2] http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf
Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

Մանկավարժական տարբեր իրավիճակներում կիրառել յուրացված գիտելիքները,
հասկանալ հարմոնիայի կարևորությունը արտահայտչականության այլ տարրերի հետ փոխկապակցվածության մեջ,
վերլուծել երաժշտական ստեղծագործությունները (հարմոնիկ վերլուծություն)
երաժշտական ստեղծագործությունները (հարմոնիկ կերտվածքը) հասկանալ և գնահատել գեղեցիկի չափանիշներով,
ստեղծագործել գեղեցիկի չափանիշներով,
մեղեդիների համար ստեղծել հարմոնիկ նվագակցություն,
փոխադրումներ կատարել,
օգտվել ուսումնական տեղեկատվության տարբեր աղբյուրներից,
համակարգել և նպատակային կիրառել տեղեկատվությունը,
գործնական աշխատանքի ընթացքում բացահայտել դասական և ժամանակակից երաժշտությանը բնորոշ հարմոնիկ լեզվի առանձնահատկությունները:

ուսանողը պետք է տիրապետի.

Հարմոնիայի տեսական և գործնական գիտելիքների անհրաժեշտ մակարդակին,
հարմոնիկ զգացողության ճաշակին և բնական ձայնատարության հմտություններին,
դասական հարմոնիայի օրինաչափություններին,
գործնական և ստեղծագործական աշխատանքներ կատարելու մեթոդներին,
ստեղծագործության հարմոնիկ լեզուն վերլուծելու հմտություններին:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ կոմպետենցիաները.

<u>Ա)Ընդհանրական կոմպետենցիաներ</u>

Գործիքային կոմպետենցիաներ (ԳԿ)՝

- վերլուծության և համադրության կարողություն (**ԳԿ -1**),
- կազմակերպչական կարողություն (պլանավորում, կազմակերպում,ղեկավարում,վերահսկում) (**ԳԿ-2**),
- հենքային ընդհանուր գիտելիքների տիրապետում (**ԳԿ - 3**),
- պետական լեզվով հաղորդակցվելու կարողություն (**ԳԿ - 4**),
- համակարգչային տարրական հմտություններ (**ԳԿ - 5**),
- տեղեկույթը կառավարելու հմտություն (տեղեկույթի ձեռք բերում, համակարգում,վերլուծում)(**ԳԿ - 6**),
- որոշումներ կայացնելու կարողություն (**ԳԿ - 7**),

Համակարգային կոմպետենցիաներ (ՀԳԿ)՝

- գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն (**ՀԳԿ -1**),
- հետազոտական կարողություն (**ՀԳԿ -2**),
- ուսումնառության կարողություն (**ՀԳԿ -3**),
- նոր իրավիճակներին հարմարվելու կարողություն (**ՀԳԿ -4**),
- ինքնուրույն աշխատելու կարողություն (**ՀԳԿ -5**),
- մասնագիտական գիտելիքները խորացնելու և փոխանցելու(**ՀԳԿ -6**),

- տրամաբանական նոր գաղափարներ առաջ քաշելու(ՀԳԿ -7),,
- որակի մասին հոգացություն(ՀԳԿ -8),
- թիմում աշխատելու(ՀԳԿ -9),
- գնահատման գործիքների կիրառելու(ՀԳԿ -10),
- նախագիծ պլանավորելու և իրականացնելու(ՀԳԿ -11),

<u>Բ)Առարկայական (մասնագիտական) կոմպետենցիաներ (ԱԿ)</u>

ԱԿ1 դրսևորել մասնագիտության պատմության և հիմունքների իմացություն
ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները
ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն
ԱԿ6 կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները
ԱԿ9 դրսևորեն ժամանակակից խոր գիտելիքներ մասնագիտական ոլորտում (նորագույն տեսությունների, դրանց մեկնաբանությունների, մեթոդների և եղանակների իմացություն),
ԱԿ11 տիրապետեն ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանան մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
ԱԿ12 ունակ լինեն ուրույն, թեկուզ և փոքր ներդրում կատարելու տվյալ առարկայական ոլորտում,
ԱԿ13 ցուցաբերեն ինքնուրույնություն և ստեղծագործական մոտեցում տվյալ առարկայական ոլորտում գործունեություն ծավալելիս,
ԱԿ14 տիրապետեն տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող կոմպետեցիաներին:

5. **Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների[3].**

Հարմոնիա դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքներն և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում նաև մագիստրատուրայում կրթությունը շարունակելու, երաժշտության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. **Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը**

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ	Հեռակա ուսուցման համակարգ

[3] Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել

Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	**9 կրեդիտ/270 ժամ**	

Աշխատանքի տեսակը	**ժամաքանակ**		**ժամաքանակ**
	1-ին կիսամյակ	**2-րդ կիսամյակ**	
Դասախոսություն			
Գործնական աշխատանք	48/48	30	
Սեմինար պարապմունք			
Լաբորատոր աշխատանք			
Ինքնուրույն աշխատանք	48/72	30	
Ընդամենը	216	60	
Ընդամենը	276		
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ընթացիկ քննություն)	ստուգարք/ընթացիկ քննություն		

7. <u>**Ուսումնական աշխատանքների տեսակները**</u>[4] .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական

---

[4] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:

- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են[5]՝

- <u>Ռեֆերատ</u> – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
- <u>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</u> – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատԳԿ ցանցային էջերի օգտագործում:
- <u>Աշխատանքային տետր</u> – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
-
- <u>Հարցազրույց</u> – վերահսկողության միջոց, որը կազմակերպվում է որպես հատուկ զրույց դասավանդողի և ուսանողների միջև՝ կապված այնպիսի թեմայի հետ ինչպիսին կարգապահությունն է, և նախատեսված է հստակեցնել ուսանողների գիտելիքների շրջանակը կոնկրետ թեմայի, հարցի վերաբերյալ:

8. **Դասավանդման մեթոդներնեն**՝[6] հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք, ուսուցում գործողությամբ (action learning), իրավիճակային խնդիրների վերլուծություն, գործարար խաղեր:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են**[7]՝ թիմային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, հրահանգների կազմում, աղյուսակների և դասակարգման համեմատման և համակարգման սխեմաների կազմում, փորձի/հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

---

[5] Թողել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:
[6] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:
[7] Ներկայացված են օրինակներ: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

10. **Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների[8].**

հ/հ	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների				
		դասախոսություն	սեմինար պարապմունք	գործնական աշխատանք	լաբորատոր աշխատանք	ինքնուրույն աշխատանք
I կիսամյակ						
1	Ներածություն: Հարմոնիան իբրև գիտական ուսմունք և ուսումնական առարկա			6		6
2	Քառաձայն շարադրանք, ակորդների դասավորությունը			6		6
3	Եռահնչյունների միացման ձևերը, լադահարմոնիկ ֆունկցիաներ			6		6
4	Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով			6		6
5	Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով			6		6
6	Տարբեր տոների (մասնավորապես տերցիային) տոների թռիչքներ			6		6
7	Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ			6		6
8	Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները			6		6
ԸՆԴԱՄԵՆԸ				*48*		*48*

II կիսամյակ

[8] Նման է օրացուցային պլանին

1	Անցողից և օժանդակ կվարտսեքստակորդներ			2		2
2	7-րդ աստիճանի սեքստակորդ			4		4
3	6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ			4		4
4	3-րդ և 7-րդ աստիճանների եռահնչյունների կիրառումը բնական մինորում (փրյուգիական դարձվածք)			4		4
5	Երկրորդ աստիճանի եռահնչյուն և սեքստակորդի կիրառումը			4		4
6	Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը			4		4
7	Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը			4		4
8	Սեքստայով դոմինանտներ			4		4
ԸՆԴԱՄԵՆԸ				***30***		***30***
III կիսամյակ						
1	Շեղումներ			16		24
2	Մոդուլիացիա դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները			16		24
3	Մոդուլիացիա դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները			16		24
ԸՆԴԱՄԵՆԸ				***48***		***72***

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

հ/հ	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Բ.Վ. Ասաֆև ՙԵրաժշտական ձևը որպես նյութի զարգացման ընթացք՚ (ՙԻն-տո-նա-ցիա՚),	Մ. 1947թ.

2.	Տ.Ս. Բերշադսկայա Հարմոնիայի դասախոսություններ,	Լ., 1978թ.
3.	Ս.Ս. Գրիգորև Հարմոնիայի տեսական դասընթաց	Մ., 1981թ.
4.	Ժ.Ն. Տյուլին Ուսմունք հարմոնիայի մասին3-րդ հրատարակություն,	1966թ.
5.	Ժ.Ն. Տյուլին Բնական և ալտերացիոն լադեր	Մ. 1971թ
6.	Սպոսոբին , Եվսեև,Դուբովսկի, Սոկոլով -,,Հարմոնիա,,-	1985թ..
7.	Է. Փաշինյան - ,, Հարմոնիայի դասագիրք,, -	Երևան 1989թ.
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Լ. Շևալյե -,,Հարմոնիայի տեսական ուսմունքների զարգացման պատմությունը,,	Լ. 1963
2.	Ն. Շերման Հավասարաչափ - տեմպերացված լարվածքի ձայնաբարձրությունների համակարգված ամբողջացումը և կազմավորումը XVIII դարում,	Մ. 1964թ.
3	Բ. Ժավորսկի ,,Երաժշտական լեզվի կառուցվածքը	Մ, 1972թ
Համացանցային տեղեկատվական պաշարներ (ՀՏՊ)/ Էլեկտրոնային աղբյուրներ (ԷԱ)		

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Ստուգման ձևը	Գրականություն[9]
I կուրս, I կիսամյակ					
1.	Ներածություն: Հարմոնիան իբրև գիտական ուսմունք և	Հարմոնիան իբրև գիտական ուսմունք և ուսումնական	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4

[9] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

	ուսումնական առարկա	առարկա			ԼԳ-1,2
2.	Քառաձայն շարադրանք, ակորդների դասավորությունը	երաժշտության զարգացման պատմություն	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
3.	Եռահնչյունների միացման ձևերը, լադահարմոնիկ ֆունկցիաներ	Խիստ և ազատ ոճի մեղեդիների համեմատական բնութագիր	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
4.	Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով	Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
5.	Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով	Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
6.	Տարբեր տոների (մասնավորապես տերցիային) տոների թռիչքներ	Տարբեր տոների (մասնավորապես տերցիային) տոների թռիչքներ	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
7	Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքստակորդ	Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքստակորդ	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
8	Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները	Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները	6	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2

II կիսամյակ					
1.	Անցողից և օժանդակ կկվարտսեքստակորդներ	Անցողիկ և օժանդակ կկվարտսեքստակորդներ	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
2.	7-րդ աստիճանի սեքստակորդ	7-րդ աստիճանի սեքստակորդ	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
3.	6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ	6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
4.	3-րդ և 7-րդ աստիճանների եռահնչյունների կիրառումը բնական մինորում (փրյուգիական դարձվածք)	3-րդ և 7-րդ աստիճանների եռահնչյունների կիրառումը բնական մինորում (փրյուգիական դարձվածք)	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
5.	Երկրորդ աստիճանի եռահնչյուն և սեքստակորդի կիրառումը	Երկրորդ աստիճանի եռահնչյուն և սեքստակորդի կիրառումը	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
6.	Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը	Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը	4	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
7.	Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը	Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը	2	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
8.	Սեքստայով դոմինանտներ	Սեքստայով դոմինանտներ	2	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2

	IV կիսամյակ				
1.	Շեղումներ	Շեղումներ	8	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
2.	Մոդուլիացիա դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները	Մոդուլիացիա դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները	10	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
3.	Մոդուլիացիա դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները	Մոդուլիացիա դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները	10	Բանավոր	ՊԳ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2

12.2. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Ուսումնասիրվող հարցեր	Աշխատանքի տեսակը[10]	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն[11]
1.	Հարմոնիկ խնդիրների լուծում	Համապատասխան թեմայով	Բանավոր	Նոյեմբեր-Հունվար	Բանավոր	ՀՏՊ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
2.	Հարմոնիկ խնդիրների լուծում	Համապատասխան թեմայով	Բանավոր	Նոյեմբեր-Հունվար	Բանավոր	ՀՏՊ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2

[10] Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը
[11] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն

3.	Հարմոնիկ խնդիրների լուծում	Համապատասխան թեմայով	Բանավոր	Նոյեմբեր-Հունվար	Բանավոր	ՀՏՊ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2
4.	Հարմոնիկ խնդիրների լուծում	Համապատասխան թեմայով	Բանավոր	Նոյեմբեր-Հունվար	Բանավոր	ՀՏՊ-1,2,3,4 ԼԳ-1,2

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում[12]

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	Դասախոսությունների, գործնական պարապունքների ժամանակ դիդակտիկ նյութերի, նկարների, ուսումնագիտական տեսաֆիլմերի, գծապատկերների ցուցադրում:
Սարքեր, սարքավորումներ	Ուսանողի աշխատանք համակարգչի հետ:
Գործնական	
Այլ	

[12] Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի[13]:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է՝

1-ին կիսամյակում 2 ընթացիկ ստուգում՝ մինչև 20-ական միավոր (գումարային մինչև 40 միավոր)/ բանավոր:

---

[13]«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.062022թ.),

2-րդ կիսամյակում 2 ընթացիկ քննություն՝ մինչև 20-ական միավոր (գումարային մինչև 40 միավոր)/բանավոր:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

Ստուգարքով ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի ընթացքում ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանը որոշող 2 ընթացիկ ստուգումների և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:[14]

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով
2. Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով
3. Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ
4. Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները
5. Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ
6. Անցողիկ և օժանդակ կվարտսեքստակորդներ
7. 7-րդ աստիճանի սեքստակորդ
8. 6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ
9. Երկրորդ աստիճանի եռահնչյան և սեքստակորդի կիրառումը
10. Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը
11. Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը
12. VII աստիճանի ծգտող սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը
13. Դոմինանտնոնակորդի (D_9) 7 սուբդոմի նանտնոնաորդի (II_9) կիրառումը
14. Դիատոնիկ (տոնայնական) սեկվենցիաներ
15. Կրկնակի դոմինանտան կադենցիայում և կառուցվածքի ներսում
16. Քրոմատիկ սեկվենցիաներ
17. Տոնայնական անցում դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները
18. Տոնայնական անցում դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները

<u>Ա) 1-ին ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)</u>

- **Ընդգրկված հարցեր.**

1. Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով
2. Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով

---

[14] Կիրառվում է կամ առաջին, կամ երկրորդ պարբերությունն ըստ դասընթացի ամփոփման ձևի:

3. Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ

4. Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները

5. Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ

6. Անցողիկ և օժանդակ կվարտսեքստակորդներ

7. 7-րդ աստիճանի սեքստակորդ

8. 6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ

9. Երկրորդ աստիճանի եռահնչյան և սեքստակորդի կիրառումը

10. Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը

Բ) 2-րդ ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 19-20 շաբաթվա ընթացքում)

- **Ընդգրկված հարցեր.**

1) Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը

2) VII աստիճանի ծգտող սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը

3) Դոմինանտնոնակորդի (D_9) 7 սուբդոմի նանտնոնաորդի (II_9) կիրառումը

4) Դիատոնիկ (տոնայնական) սեկվենցիաներ

5) Կրկնակի դոմինանտան կադենցիայում և կառուցվածքի ներսում

6) Քրոմատիկ սեկվենցիաներ

7) Տոնայնական անցում դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները

8) Տոնայնական անցում դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները

14.4. Գնահատման չափանիշները[15].

- Տեսական գիտելիքները –բանավոր:
- Գործնական աշխատանքները – բանավոր:

1-ին կիսամյակ – 3 կրեդիտ - 2 ստուգում (1-ին ստուգում առավելագույնը՝ 20 միավոր, 2-րդ ստուգում առավելագույնը ՝ 20 միավոր)
2-րդ կիսամյակ – 4 կրեդիտ – 3 ստուգում (1-ին ստուգում առավելագույնը՝ 20 միավոր, 2-րդ ստուգում առավելագույնը ՝ 10 միավոր, 3-րդ ստուգում առավելագույնը ՝ 10 միավոր):

- Ինքնուրույն աշխատանքը – գրավոր/բանավոր:

1 ինքնուրույն աշխատանքի համար առավելագույնը՝ 20 միավոր:

[15] Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Մասնագիտություն՝ 011401.00.6 ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ 011401.13.6 - «Երաժշտական կրթություն»

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ Մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2023

Առկա ուսուցման համակարգ

<table>
<tr><td>Դասընթացի թվանիշը, անվանումը</td><td colspan="4">ԱՄ/բ-195 Հարմոնիա-1
ԱՄ/բ-147 Հարմոնիա-2
ԱՄ/բ-148 Հարմոնիա-3
ԱՄ/բ-149 Հարմոնիա-4</td></tr>
<tr><td>Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը</td><td colspan="4">9 կրեդիտ</td></tr>
<tr><td>Ուսումնառության տարի / կիսամյակ</td><td colspan="4">2-3-րդ տարի, 3,4,5-րդ կիսամյակ</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Ժամերի բաշխումը</td><td rowspan="4">Լսարանային</td><td rowspan="4">126</td><td>Դասախոսություն</td><td></td></tr>
<tr><td>Սեմինար</td><td></td></tr>
<tr><td>Լաբորատոր աշխատանք</td><td></td></tr>
<tr><td>Գործնական աշխատանք</td><td>126</td></tr>
<tr><td>Ինքնուրույն</td><td colspan="3">150</td></tr>
<tr><td>Ընդամենը</td><td colspan="3">276</td></tr>
<tr><td>Ստուգման ձևը</td><td colspan="4">Ստուգարք, քննություն</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի նպատակը</td><td colspan="4">Առարկան նպատակ ունի ձևավորել բարձր որակավորում ունեցող երաժշտության ուսուցիչների, որոնք տիրապետում են պրոֆեսիոնալ գործունեության համար անհրաժեշտ գիտելիքների և հմտությունների, նպաստել ուսանողների ընդհանուր երաժշտական զարգացմանը, երաժշտական ընդունակությունների ձևավորմանը և զարգացմանը, երաժշտական մտածողության և ստեղծագործական ընդունակությունների զարգացմանը: Այն նպատակ ունի նաև բարելավել ուսանողների երաժշտագեղագիտական գիտելիքները, ընդարձակել նրանց մտահորիզոնը, հնարավորություն տալ երաժշտական ստեղծագործությունները (հարմոնիկ կերտվածքը) հասկանալ և գնահատել գեղեցիկի չափանիշներով, ստեղծագործել այդ չափանիշներով:</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի վերջնարդյունքները</td><td colspan="4">Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.
Գիտելիք
✓ հարմոնիկ լեզվի զարգացման պատմական և ոճական ընթացքի մասին պատկերացումների և հարմոնիայի մասին տեսական գիտելիքների զարգացում:
✓ երաժշտական ստեղծագործությունների հարմոնիկ վերլուծություն (ինչպես նոտաներով, այնպես էլ լսողությամբ)
Հմտություն
➢ մասնագիտական գիտելիքները խորացնելու և փոխանցելու
➢ նոր գաղափարներ առաջ քաշելու
➢ որակի մասին հոգացություն
➢ թիմում աշխատելու
➢ գնահատման գործիքների կիրառելու
➢ նախագիծ պլանավորելու և իրականացնելու
Կարողունակություն</td></tr>
</table>

	✓ տրված մեղեդու (երգի) ներդաշնակման կարողություններ, ✓ տրված մեղեդուն (երգին) հարմոնիկ նվագակցություն ստեղծելու կարողություններ, ստեղծագործելու (հորինելու) կարողություններ, ✓ տարբեր դարաշրջանների հարմոնիկ ոճերի մասին անհրաժեշտ պատկերացումներ:
Դասընթացի բովանդակությունը	Թեմաներ Մեղեդու ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով Բասի ներդաշնակումը լադի գլխավոր աստիճանների եռահնչյուններով Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ Գլխավոր աստիճանների սեքստակորդների միացումները Կադանսների տարատեսակները, կադանսային կվարտսեքսակորդ Անցողիկ և օժանդակ կվարտսեքստակորդներ 7-րդ աստիճանի սեքստակորդ 6-րդ աստիճանի եռահնչյուն և շրջվածքներ Երկրորդ աստիճանի եռահնչյան և սեքստակորդի կիրառումը Դոմինանտսեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը Երկրորդ աստիճանի սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը VII աստիճանի ծգտող սեպտակորդի և իր շրջվածքների կիրառումը Դոմինանտնոնակորդի (D_9) 7 սուբդոմի նանտնոնաորդի (II_9) կիրառումը Դիատոնիկ (տոնայնական) սեկվենցիաներ Կրկնակի դոմինանտան կադենցիայում և կառուցվածքի ներսում Քրոմատիկ սեկվենցիաներ Տոնայնական անցում դեպի I կարգի ազգակից տոնայնությունները Տոնայնական անցում դեպի II կարգի ազգակից տոնայնությունները
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՎԵՐՋՆԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻՆ ՀԱՄՆԵԼՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ՝ ▪ գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,

	▪ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր, ▪դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր, ▪ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

Ուսումնառության արդյունքների գնահատման 100-միավորանոց սանդղակ

Գնահատականը ըստ 5 բալանոց համակարգի	Գնահատականը ըստ 100 բալանոց համակարգի	Գնահատականը ըստ ECTS համակարգի
«Գերազանց» (5)	96-100	A^+
«Գերազանց» (5)	91-95	A
«Գերազանց» (5)	86-90	A^-
«Լավ» (4)	81-85	B^+
«Լավ» (4)	76-80	B
«Լավ» (4)	71-75	B^-
«Բավարար» (3)	67-70	C^+
«Բավարար» (3)	62-66	C
«Բավարար» (3)	40-61	C^-
«Անբավարար»	0-39	D
«Ստուգված»	40-100	S
«Չստուգված»	0-39	U

Գրականություն	**Պարտադիր** – 1. Բ.Վ. Ասաֆև Երաժշտական ձևը որպես նյութի զարգացման ընթացք (Ին-տո-նա-ցիա), Մ. 1947թ.: 2. Տ.Ս. Բերշադսկայա Հարմոնիայի դասախոսություններ, Լ., 1978թ.: 3. Ս.Ս. Գրիգորձև Հարմոնիայի տեսական դասընթաց Մ., 1981թ.:

	4. Ժ.Ն. Տյուլին Ուսմունք հարմոնիայի մասին3-րդ հրատարակություն, 1966թ.: 5. Ժ.Ն. Տյուլին Բնական և ալտերացիոն լադեր, Մ. 1971թ.: 6. Սպոսոբին , Եվսեև,Դուբովսկի, Սոկոլով -,,Հարմոնիա,,- 1985թ. 7. Է. Փաշինյան - ,, Հարմոնիայի դասագիրք,, - Երևան 1989թ. **Լրացուցիչ**- 1. Լ. Շևալյե -,,Հարմոնիայի տեսական ուսմունքների զարգացման պատմությունը,, Մ., 1931թ.: 2. Ն. Շերման Հավասարաչափ - տեմպերացված լարվածքի ձայնաբարձրությունների համակարգված ամբողջացումը և կազմավորումը XVIII դարում, Մ., 1964թ.: 3. Բ. Ժավորսկի ,,Երաժշտական լեզվի կառուցվածքը,, Մ., 1972թ.: